

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen op de Eeshof te Tubbergen, gemeente Tubbergen (Ov.)

M.C. Blom & S.J. Tuinstra

ARC-Rapporten 2004-18

Groningen
28 april 2004
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel van het onderzoek

Aanleiding voor een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) is de geplande nieuwbouw op de Eeshof te Tubbergen (Ov.). De Woningstichting Tubbergen is van plan daar twee nieuwe woonzorggebouwen te realiseren. Voor het plangebied geldt voor enkele delen een lage en voor andere delen een hoge archeologische verwachtingswaarde (afb. 1). Een deel van het onderzoeksterrein valt samen met een terrein van hoge archeologische waarde. Het betreft hier het Havezatheterrein 'De Eeshof'.

Door realisering van de nieuwbouwplannen zal het bodemarchief ernstig verstoord raken. Daarom is door Woningstichting Tubbergen aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) uit Groningen de opdracht gegeven om een IVO door middel van een booronderzoek uit te voeren. Het onderzoek is uitgevoerd door drs. S.J. Tuinstra en mw. drs. M.C. Blom en vond plaats op woensdag 17 maart 2004. Het hoofddoel van het IVO is om de aard en omvang van de restanten van de Havezathe vast te stellen.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

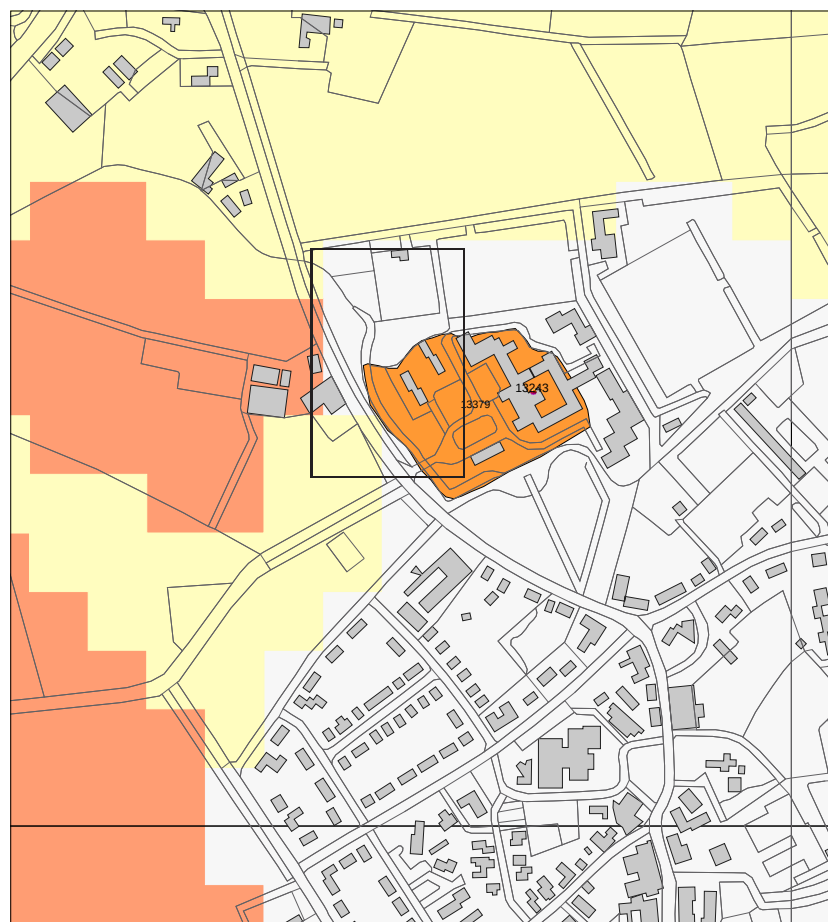
Het onderzoeksterrein 'De Eeshof' ligt ten noordwesten van de kern van Tubbergen (afb. 1).

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004/013
Provincie	Overijssel
Gemeente	Tubbergen
Plaats	Tubbergen
Toponiem	De Eeshof
Kaartblad	28E
Coördinaten	249.700/492.350
Periode	Middeleeuwen
Type object	Havezathe
Type bodem	Zand
Geomorfologie	Dekzand

1.4 Werkwijze

Het onderzoek is uitgevoerd conform de eisen en normen zoals gesteld in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie 2.0 (LS01 t/m LS05 en VS03), opgesteld door het ministerie van OC&W. Om de doelstelling te kunnen verwezenlijken zijn op het onderzoeksterrein in totaal zeventien boringen gezet ten behoeve van de archeologie (afb. 2 en bijlage 1). Deze boringen zijn verspreid over dat deel van het terrein gezet, dat verstoord zal worden tijdens de bouwwerkzaamheden, om een

Legenda

- TOP10 ((c)TDN)
- WAARNEMINGEN
- HUIZEN
- GRID_1KM
- MONUMENTEN**
 - archeologische betekenis
 - archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
- PROVINCIES
- IKAW**
 - zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd

0 100 m

ROB
ArchisII

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 24 maart 2004.

juiste, algehele, indruk van de bodemopbouw en de aanwezige resten van de eventuele Havezathe te kunnen krijgen. De raai-afstand bedroeg 30 meter en de onderlinge boorafstand 13 meter. Tussen boring 5 en boring 9 is een extra boring gezet. Alle boringen zijn tot op een diepte van 2 meter beneden het maaiveld gezet. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven. Hierbij is vooral gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Het zand dat in de boorkernen werd aangetroffen is gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm.

Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 7 cm. Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd. Hieronder wordt verstaan dat het onderzoeksterrein wordt afgelopen waarbij allerlei ontsluitingen, waaronder molshopen, slootkanten en omgeploegde delen, worden geïnspecteerd op archeologisch vondstmateriaal. De vondstzichtbaarheid op het onderzoeksterrein was goed.

2 Resultaten

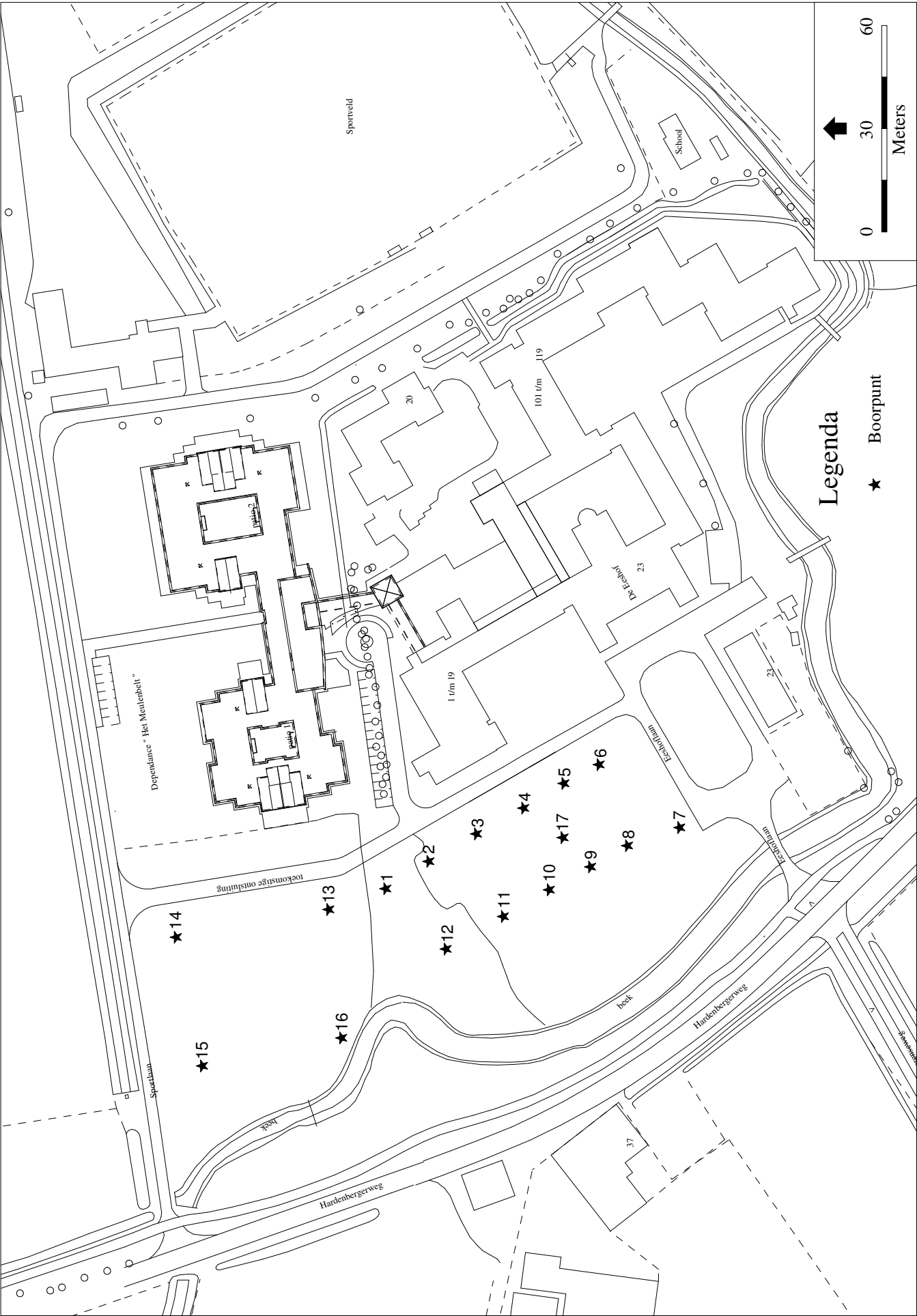
2.1 Archeologische context

De archeologische verwachting van het onderzoeksterrein is volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) voor een gedeelte laag en voor een gedeelte hoog. Een deel van het onderzoeksterrein betreft het Havezatheterrein van 'De Eeshof'. Dit is een terrein van hoge archeologische waarde. De monumentcode van de 'Eeshof' is: 28E-002 (13379). De oudste vermelding van de Havezathe is in 1316, waarna rond 1582 het huis werd vernield. In de 17e eeuw wordt het ook als schuilkerk gebruikt, waarna het in 1719 wordt herbouwd. In de 19e eeuw vinden er enkele uitbreidingen plaats, waarna in 1940 een bouwhuis werd afgebroken. In 1962 tenslotte werd het sterk vervallen huis gerestaureerd en aangepast aan de nieuwe functie als bejaardentehuis. Het centrale systeem van archeologische waarnemingen in Nederland (Archis) is voorafgaand aan het veldwerk geraadpleegd. Dit leverde in de directe omgeving van het onderzoeksgebied geen meldingen op.

2.2 Bodemopbouw

De bodemopbouw lijkt op een deel van het terrein verstoord te zijn. In de boringen 13 tot en met 16 zijn tot op grote diepte resten van recent afval aanwezig, waaronder een stukje rubber en een stukje glas. De gehele bodem op dit perceel heeft een gemengd karakter en er is dus geen sprake van enige vorm van bodemvorming.

Ter hoogte van de boringen 8 en 9 lijkt het bodemprofiel minder verstoord te zijn. In boring 8 bevindt zich waarschijnlijk een redelijk intacte podzol. Van onder naar boven ziet de bodem er hier als volgt uit: vanaf 1,30 meter begint een laag lichtbruin zand met daarin iets grind, de C-horizont. Hier bovenop bevindt zich een laag bruin zand, de B-horizont. Deze begint vanaf 1,15 meter. Bovenop deze laag ligt de A-horizont van grijs zand, welke begint vanaf 75 cm. De bovenste laag in

Afbeelding 2 Overzicht van de locatie van de boorpunten. Kaart: B. Schomaker.

dit bodemprofiel wordt gevormd door een bouwvoor, welke bestaat uit gemengde grond. In boring 9 is een ten dele ongestoord bodemprofiel aangetroffen, waarbij de B-horizont opgenomen lijkt te zijn in de A-horizont. Vanaf 90 cm is een C-horizont aanwezig. Hierboven is een laag van donkerbruingrijs zand gelegen, welke begint op ± 30 cm. Op ± 90 cm is in de boorkern een fragment aardewerk gevonden.

In een aantal boorkernen werd bouwpuin aangetroffen dat zou kunnen duiden op resten van de Havezathe of diens voorloper of resten van een schuur vergelijkbaar met de schuur die tegenwoordig nog op het zuidelijke deel van het terrein staat. Het betreft de boringen 5, 6, 7, 10, 12 en 17, waarbij het bij boring 6 en 7 zou gaan om resten van de schuur. Op oud kaartmateriaal is op deze locatie namelijk een schuur aangegeven. Over het algemeen bevinden deze puinresten zich op een diepte van ca 90 cm. In boring 12 werden tot op een diepte van 2 meter puinresten gevonden, dit zouden ook resten van de oude Havezathe of bijbehorende gebouwen kunnen zijn. In boring 6 waren een spijker en een stukje dakleer op grote diepte aanwezig. Dit zouden aanwijzingen voor de aanwezigheid van de hiervoor vermelde schuur kunnen zijn.

In de boringen 2 en 3 werd op de ondergrond van lichtbruin tot grijs grof zand een donkerbruine tot zwarte laag aangetroffen, vanaf een gemiddelde diepte van 1,40 meter. Vermoedelijk is dit een sloot- of grachtvulling, aangezien deze laag zeer humeus is. Dit zou de gracht van de Havezathe kunnen zijn.

2.3 Vondsten

Tijdens het archeologische booronderzoek is één archeologische indicator in de boorkern aangetroffen (zie bijlage 1). Het betreft hier een fragment aardewerk in boring 9. Dit fragment is afkomstig van prehistorisch aardewerk (mondelinge mededeling mw. drs. A. Ufkes).

3 Conclusies

Het bodemprofiel van enkele delen van het onderzoeksterrein op de Eeshof is verstoord. Op deze delen worden tot op grote diepte resten van modern materiaal, zoals rubber en glas, aangetroffen. Op andere delen zijn echter vermoedelijk resten van de oude Havezathe (boring 5, 10 en 17), een bijbehorende schuur (boring 6 en 7) en de gracht (boring 2 en 3), aangeboord. Ter hoogte van boring 8 en 9 is een ten dele onverstoord bodemprofiel aanwezig. In boring 9 is een prehistorisch aardewerkfragment aangetroffen. Vermoedelijk is de zone die westelijk van boring 8 en 9 is gelegen eveneens onverstoord. Vooralsnog zullen daar echter geen bodemversturende activiteiten plaats gaan vinden.

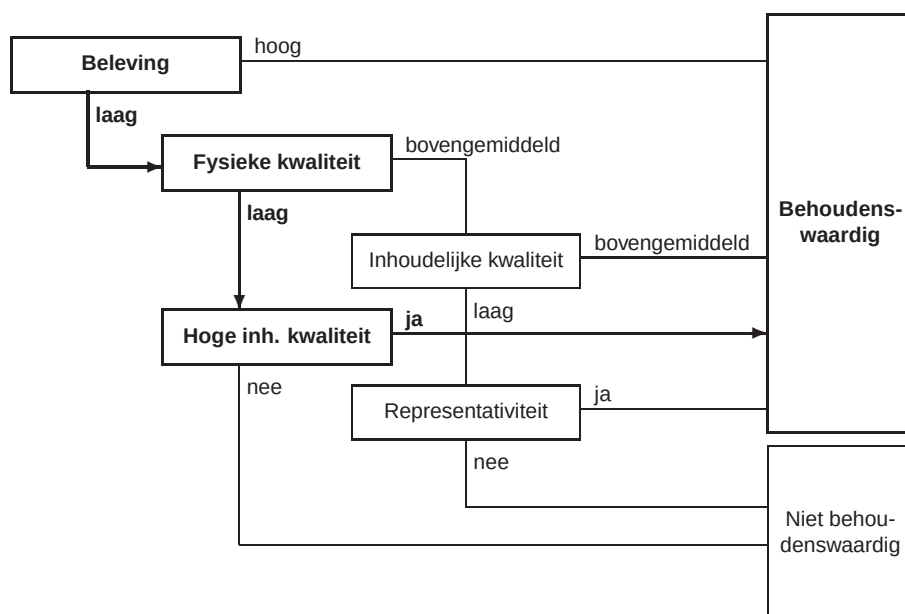
Aan de hand van de resultaten van het IVO is een archeologische waardering voor het onderzoeksterrein opgesteld, die is weergegeven in de volgende paragraaf.

4 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met

uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitleg van de criteria waarmee in de score tabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 2. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder 'KNA: inventariserend veldonderzoek'.

<i>Beleving</i>		opmerkingen	
schoonheid	–		
herinneringswaarde	–		
<i>Fysieke kwaliteit</i>	scores	opmerkingen	
gaafheid	1		
conservering	1		
aardewerk			
verbrand bot			
onverbrand bot			
botanie			
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	scores	opmerkingen	
zeldzaamheid	1		
informatiewaarde	2		
ensemblewaarde	2		
representativiteit	–		

5 Aanbeveling

De onderzoeksresultaten geven aan dat het zinvol is om een archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren. Het doel van dit onderzoek zou zijn om zekerheid te krijgen over de aanwezigheid van de Havezathe of diens voorloper, en de omvang ervan. Tevens zou de aanwezigheid van een gracht hiermee aangetoond kunnen worden. Dit vervolgonderzoek zou bestaan uit een opgraving met beperkingen. Hierbij zou een sleuf over de boringen 2 t/m 6 en één over de boringen 8 en 9 moeten worden aangelegd. Alle verdere besluitvorming dient echter plaats te vinden in overleg met de Provinciaal Archeoloog van de provincie Overijssel.¹

¹Mw. S. Wentink tel: 038-4213257 (algemeen nummer).

Bijlage 1 Boorstaten

De afkortingen die in de tabel gebruikt worden:

FZ	matig fijn zand	g4	uiterst grindig	h3	sterk humeus
GZ	matig grof zand	h1	zwak humeus	h4	uiterst humeus
g1	zwak grindig	h2	matig humeus		

boring 1

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
60	FZ	h2	scherp	bruingrijs	
100	FZ	h3	geleidelijk	donkergrijsbruin	
145	GZ		geleidelijk	lichtgrijsbruin	zwak kleiig
180	GZ		geleidelijk	lichtbruingrijs	matig kleiig, met leembrokjes
200	GZ			lichtgrijs	

boring 2

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
50	FZ	h1	geleidelijk	bruingrijs	op 40 cm puin
120	FZ	h3	geleidelijk	donkerbruin	op 90 cm puin
200	FZ	h4		donkerbruingrijs	zwak kleiig, gyttja, puinfragmenten (sloot-/grachtvulling?)

boring 3

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
60	FZ	h1	geleidelijk	bruingrijs	puinresten
70	FZ	h2	geleidelijk	grijs	
90	FZ		scherp	grijsbruin	zwak kleiig, gevlekt met bruin zand
160	GZ	g4	geleidelijk	zwartgrijs	sloot-/grachtvulling?
200	GZ	g4		grijszwart	

boring 4

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
40	FZ	h1	scherp	bruingrijs	
60	FZ	h1	geleidelijk	grijsbruin	iets ijzer, gemengd met bruin en grijs zand
150	GZ	h2	geleidelijk	bruingrijs	
200	GZ	h2		donkergrijs	

boring 5

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
30	FZ	h1	scherp	donkerbruingrijs	
80	GZ	h1	scherp	grijsbruin	gevekt, puinresten
120	GZ	g1	geleidelijk	lichtbruin	
140	FZ	h2	geleidelijk	donkergrijszwart	
170	GZ	h2	geleidelijk	grijs	fosfaat
200	GZ	h2		groengrijs	zwak kleiig, fosfaat

boring 6

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
45	FZ	h1	geleidelijk	bruingrijs	puinresten
70	GZ	h1	scherp	zwartgrijs	zwak grindig, iets puin
85	GZ	h1	geleidelijk	grijs	puinresten, iets fosfaat, dakleer
200	GZ	g1		donkergrijs	zwak grindig, puinresten, recente spijker

boring 7

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
45	FZ	h1	scherp	grijsbruin	gemengd
65	FZ		scherp	lichtgeelbruin	
135	FZ	h1	geleidelijk	donkergrijs	puinresten, hout
160	FZ	h1	geleidelijk	donkerbruin	
190	GZ	g1	geleidelijk	lichtbruin	
200	GZ			donkerroodbruin	

boring 8

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
45	FZ		geleidelijk	grijsbruin	gemengd
60	FZ		geleidelijk	lichtbruin	
75	GZ		geleidelijk	bruin	
115	GZ	h1	geleidelijk	grijs	A-horizont
130	GZ	h1	geleidelijk	bruin	B-horizont, iets grind
200	GZ			lichtbruin	C-horizont, iets grind, vuursteen

boring 9

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
30	FZ	h1	scherp	grijsbruin	gemengd met bruin zand
90	FZ		scherp	donkerbruingrijs	op 90 cm aardewerk
200	GZ	g1		lichtbruin	C-horizont

boring 10

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
30	FZ	h1	geleidelijk	bruingrijs	
120	FZ	h1	geleidelijk	donkergrijs	op 90 cm iets puin
135	FZ	h2	scherp	donkerbruingrijs	
145	FZ		geleidelijk	bruin	zwak kleiig, matig ijzerrijk
165	GZ		geleidelijk	lichtbruin	zwak ijzerrijk
200	GZ			bruin	zwak kleiig, zwak ijzerrijk, leembrokken

boring 11

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
40	FZ	h1	geleidelijk	grijs	
200	FZ	h1		donkergrijs	op 155 cm grind, takjes

boring 12

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
35	FZ	h1	geleidelijk	grijs	
60	GZ		geleidelijk	donkergrijs	puinresten
80	FZ		geleidelijk	groengrijs	puinresten, fosfaat
95	FZ		geleidelijk	blauwgrijs	puinresten
200	FZ	h1		donkergrijs	puinresten, zwak grindig

boring 13

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
45	FZ	h1	geleidelijk	geelbruingrijs	gemengd
80	GZ	g1	geleidelijk	lichtgrijs	
110	GZ		geleidelijk	lichtgeelgrijs	
140	GZ	h1	geleidelijk	grijs	zwak grindig, leembrokjes, stuk rubber
160	GZ		geleidelijk	lichtgrijs	gemengd met geelbruin zand
200	GZ			lichtgrijs	

boring 14

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
35	FZ	h1	scherp	grijs	
90	GZ	g1	scherp	lichtgeelbruingrijs	gemengd, stenen en grind
100	FZ	h1	geleidelijk	zwartgrijs	zwak kleiig
150	FZ	h1	scherp	blauwgrijs	matig kleiig, fosfaat
200	GZ			lichtgrijs	

boring 15

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
40	FZ	h1	diffuus	grijs	
65	FZ	h1	abrupt	donkergrijszwart	
85	GZ	g1	geleidelijk	lichtgeelbruin	zwak ijzerrijk
120	GZ	g1	geleidelijk	grijsbruin	gemengd, iets grijze leembrokjes
160	FZ	g1	geleidelijk	donkergrijsbruin	zeer zwak kleiig
200	FZ			donkerblauwgrijs	

boring 16

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
35	FZ	h1	geleidelijk	grijs	puinresten, gemengd
95	FZ	h1	scherp	donkergrijs	puinspikkels, stenen, plantenwortels
105	FZ	h1	geleidelijk	lichtbruin	iets blauwe leembrokjes
130	FZ	h1	geleidelijk	blauwgrijs	zwak grindig
180	FZ	h1	geleidelijk	lichtgrijs	
200	GZ			lichtgeelgrijs	recent glas op 190 cm

boring 17

<i>diepte</i>	<i>lithologie</i>	<i>extra</i>	<i>grens</i>	<i>kleur</i>	<i>opmerkingen</i>
25	FZ	h1	geleidelijk	grijs	
70	FZ		geleidelijk	lichtbruin	gemengd, wordt steeds lichter
90	FZ		geleidelijk	bruin	
115	FZ		scherp	grijsbruin	
140	FZ	h1	scherp	donkergrijs	puinspikkels, kleine leembrokjes
200	GZ			lichtbruingrijs	

Bijlage 2 KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>	scores	opmerkingen
gaafheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaafheid sporen; ruimtelijke gaafheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	scores	opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachronen context (voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaafheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart